

JPP KURK LIETUVAI

CIVILINĖ SAUGA

UŽSIENIO PRAKTIKOS IR JŲ TAIKYMO LIETUVOJE GALIMYBĖS

Arnoldas Pikžirnis
Simonas Valadkevičius
2015 m. balandžio mėn.

Jaunųjų profesionalų programa (JPP) „Kurk Lietuvai“ – pirmoji ir kol kas vienintelė profesinio tobulinimo ir gerosios užsienio praktikos pritaikymo programa Lietuvoje, kuri suteikia galimybę jauniems profesionalams savo žiniomis ir idėjomis prisidėti prie modernios Lietuvos ateities kūrimo.

TURINYS

CIVILINĖ SAUGA LIETUVOJE

Bendri pastebėjimai
Vilniaus miesto savivaldybė
Kauno miesto savivaldybė
Klaipėdos miesto savivaldybė
Palangos miesto savivaldybė
Kėdainių rajono savivaldybė
Jonavos rajono savivaldybė
Šalčininkų rajono savivaldybė

CIVILINĖ SAUGA UŽSIENIO VALSTYBĖSE

Gyventojų garsinės perspėjimo sistemos užsienyje
Sistemos testavimo periodiškumas užsienio valstybėse
PSS padengimo žemėlapiai

Maisto sąrašų ir pasirengimo planų praktika užsienyje

JAV
Naujoji Zelandija
Komerciniai / Nevyriausybiniai

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Įvadas

Gyventojų civilinei saugai skiriamas dėmesys per pastaruosius 25 metus Lietuvoje tolygiai mažėjo. Iš žiniasklaidos publikacijų išryškėja, kad viešojoje erdvėje trūksta esminės, paprastai pateiktos informacijos tiek apie būtinybę būti pasirengusiems ekstremalioms situacijoms, tiek apie valstybės teikiamas civilinės saugos paslaugas. Vyrauja įsitikinimas, kad už visuomenės gerovę ekstremalių situacijų metu atsakingos tik valstybinės institucijos. Skirtingai nuo užsienio valstybių praktikos, trūksta civilių gyventojų pareigos pasirūpinti savo sveikata ir turtu, kaip esminės civilinės saugos sėkmės sąlygos, akcentavimo. Pabrėžtina, kad civilinės saugos, kaip išskirtinai ekstremalių situacijų sprendimo, traktavimas nulemia tai, jog esamos civilinės saugos infrastruktūros ir valdymo problemos retai virsta žiniasklaidos aktualijomis, o tai neskatina problemų sprendimo savivaldybių lygiu. Vaizdingas pavyzdys yra Vilniaus miestas, kuriame okupacijos laikotarpiu įrengtos 69 sirenos nebenaudojamos; šiuo metu įrengtos ir veikia trys naujos akustinės sirenos, kurios aprėpia tik 2,4 kvadratinio kilometro iš esamo 401 kvadratinio kilometro (0,5 % teritorijos). Palyginimui – kitose savivaldybėse gyventojų įspėjimo infrastruktūros aprėptis yra geresnė: Kaune veikia, nors ir seno modelio, 83 sirenos. Tačiau susitikimai su atskirų savivaldybių atstovais parodė, kad esama kitų problemų dėl gyventojų laikinojo apgyvendinimo ir aprūpinimo ekstremalių situacijų metu bei reikalavimų ūkio subjektams su civiline sauga susijusiose srityse vykdymo. Visgi daugiausia nerimo šiuo metu kelianti sritis yra menkas visuomenės informuotumas. Būtent žinių trūkumas labai paveikia civilinės saugos politikos įgyvendinimą tiek ekspertiniu – savivaldos lygiu, tiek informacijos apie esamą struktūrą ir jos pokyčius sklaidą plačiajai visuomenei.

Projekto metu pasiekėme išvadą, kad sėkmingam civilinės saugos koncepto plėtojimui, gyventojų pa(si)ruošimui ekstremalioms situacijoms ir efektyvesniam perspėjimui nelaimių metu reikia įgyvendinti šias priemones:

1. Naujai įdiegtas viešosios paslaugos pavadinimas, keičiantis terminą „civilinė sauga“, skirtas išskirtinai viešinimo tikslams, sietinas su asmeniniu piliečių saugumu ekstremalių situacijų atveju.
2. Sukurta ir nuo institucinės www.vpgt.lt svetainės atskirta vartotojui patogi interneto svetainė, kurioje gyventojai gautų praktinę medžiagą apie pasiruošimą ekstremalioms situacijoms ir esamą kiekvienos savivaldybės civilinės saugos infrastruktūrą.
3. Įdiegtas suvienodintas dalomosios medžiagos formatas, skirtas civilinei saugai.
4. Įtvirtintas stabilus, gyventojams įsimenamas ir aiškiai pateiktas gyventojų perspėjimo sistemų patikros grafikas (teisės nereaguoti į sirenas suteikimas gyventojams).
5. Įdiegtas kategorizuotas kolektyvinės apsaugos statinių (KAS) žymėjimas, išskiriantis specifinės paskirties (pvz., karo atvejui pritaikytus) pastatus, KAS sąrašų pateikimas naujoje interneto svetainėje žemėlapiu forma.
6. Suteikta teisė I kategorijos pavojingų objektų valdytojams ar jų įgaliotiems asmenims, įvykus nelaimei, siųsti GPIS pranešimus į pavojaus zoną patenkantiems gyventojams.

Tolesnėse analizės dalyse pateikiama glausta civilinės saugos probleminių sričių apžvalga palyginant kelias savivaldybes, pristatomos užsienyje taikomos praktikos ir siūlymai efektyvesniam gyventojų perspėjimui nelaimių atveju. Galiausiai įvertinamos esamos komunikacijos civilinės saugos klausimais priemonės ir pateikiami siūlymai joms patobulinti.

Civilinė sauga Lietuvoje

Bendros pastabos

Savivaldybių išsakytos problemos iš esmės skiriasi, bet galime išryškinti keletą pagrindinių aspektų:

- Savivaldybių administracijų darbuotojams vis dar nėra aiškus KAS konceptas, įstatymo numatytas jų pritaikomumas karo atvejams ilgą laiką buvo ignoruojamas. Dažnai savivaldybėse nuo vieno specialisto priklauso visų pastatų parinkimas, ženklavimas ir gyventojų supažindinimas su esama infrastruktūra mieste. KAS atrenkami remiantis bendroju plotu, neįvertinamas atskirų patalpų objektuose pritaikomumas specifinėms situacijoms, o dabar į KAS sąrašus patenkantys pastatai dažnai parinkti atmestinais, ignoruojant galiojančias rekomendacijas.
- Kurortinių teritorijų specifika lemia, kad KAS poreikio apskaičiavimo formulė nebūtinai atitinka tikrąjį šiose teritorijose esančių statinių poreikį šiltuoju metų periodu. Siūlytina apsvarstyti specifinių civilinės saugos teritorijų statuso sukūrimą ir pritaikymą tokioms teritorijoms, efektyviai panaudojant visus esamus resursus kuo didesniai gyventojų laikinam apgyvendinimui (persikirstymui) ekstremalios situacijos atveju.
- Savivaldybėms trūksta aiškių veiksmų schemų esant didelės koncentracijos cheminei ir biologinei taršai – klausimų kyla dėl atsakomybės išgabenant ir sunaikinant chemines ir biologines medžiagas. Savivaldybių atstovai išreiškė abejonių dėl to, ar gautų tinkamą informaciją iš Radiacinės saugos centro ištikus nelaimei.
- Svarbu sukurti savivaldybėse esančių slėptuvių ir KAS apibrėžtis bei sistemingai juos pateikti žiniasklaidos priemonėms, atskiriant priskiriamas apsaugoto koordinacinio centro funkcijas ir gyventojų laikinojo apgyvendinimo (išgabenimo) paskirtį. Tokie tekstai būtų naudingi gyventojams akcentuojant kolektyvinės apsaugos statinių ir slėptuvių panaudojimo skirtumus, padėtų šalinti viešųjų ryšių mitą apie „slėptuves valdžios atstovams“ bei leistų skleisti vienodą žinią žiniasklaidos kanalais – tiek valstybiniais, tiek regioniniais. Pažymėtina, kad savivaldybės labai skirtingai vertina slėptuvių poreikį – derėtų sukurti rekomendacijas savivaldybėms, perteikiančias aiškesnę valstybės viziją, bei numatant esamų slėptuvių aprūpinimo poreikius. Pavyzdžiui, Klaipėdos savivaldybėje nelaimės atveju tikimasi tęsti darbą savivaldybės tarybos salėje, nors netoliese galima rasti prižiūreitą ir techniškai paruoštą slėptuvę, priklausančią AB „Klaipėdos nafta“, o teisinė bazė leidžia sudaryti bendradarbiavimo sutartis, sudarančias sąlygas nelaimės atveju naudotis kitų ūkio subjektų pavaldume esančia infrastruktūra.
- Savivaldybių gyventojams trūksta informacijos apie esamas civilinės saugos perspėjimo ir gyventojų apsaugos priemones. Verta paviešinti esamų PSS teritorinio padengtumą žemėlapius bei numatytų KAS išsamų sąrašą kartu su vizualiniu išsidėstymo žemėlapiu. Šie duomenys turėtų būti centralizuotai pateikti į bendrą www.LT72.lt svetainę, o savivaldybės įpareigtos skubiai informuoti VPGT apie besikeičiančią infrastruktūros situaciją.

Savivaldybių analizė

Ši analizės dalis yra skirta apžvelgti atskirų savivaldybių problematiką, kurios pagrindu būtų galima atlikti vienokius ar kitokius apibendrinimus. Vienas iš svarbiausių kriterijų, renkant savivaldybes, buvo jų noras bendradarbiauti bei pasidalyti savo patirtimi ir pastebėjimais apie civilinės saugos sistemos būklę Lietuvoje. Daugelis savivaldybių atstovų išvardytų problemų

pasikartojo nepriklausomai nuo savivaldybių dydžio ar geografinio išsidėstymo. Visgi keletas savivaldybių pateikė labai konkrečių problemų pavyzdžių, kurioms spręsti reikia greitų ir konkrečių pakeitimų įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose. Šioje dalyje pateikiama informacija siekiama perteikti savivaldybių atstovų pozicijas ir problemas bei identifikuoti civilinės saugos infrastruktūros būklę ir paruošimo lygmenį atskirose savivaldybėse.

Vilniaus miesto savivaldybė

Pagrindinė Vilniaus miesto savivaldybės Saugaus miesto departamento vadovybės nurodyta problema – valstybės numatyta finansinių išteklių panaudojimo metodika leidžia skiriamas lėšas naudoti tik sirenų priežiūrai, o ne naujoms sirenomis įsigyti ar sistemai modernizuoti. Šiuo metu Vilniuje veikia trys naujos sirenos. Vilniaus miesto padengiamumas PSS yra pats mažiausias iš visų savivaldybių, o miesto administracijos atstovai nėra linkę imtis tolesnių veiksmų, motyvuodami menku centrinės valdžios dėmesiu, netinkama finansavimo metodika ir ankstesniu LR valstybės kontrolės patikrinimu. Be to, Saugaus miesto departamento vadovybė teigė negalinti imtis aktyvesnių veiksmų civilinės saugos infrastruktūros plėtotės srityje dėl didelių Vilniaus m. savivaldybės finansinių įsipareigojimų. Vilniaus apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdyba (VAPGV) atkreipė dėmesį į tai, kad 2014 m. PSS priežiūrai skirtus 37 000 Eur Vilniaus m. savivaldybė grąžino į biudžetą. Vilniaus m. savivaldybės Saugaus miesto departamento atstovai tai pateisina nenoru rizikuoti dėl ankstesnio Valstybės kontrolės patikrinimo, nagrinėjusio trijų sirenų įsigijimą, mat šios lėšos buvo skirtos sirenų priežiūrai, o dabar esančioms trimis sirenomis Vilniuje vis dar galioja garantija. VAPGV savo ruožtu teigia, kad kol kas jokių kritiškų išvadų Valstybės kontrolė nepateikė, o Vilniaus m. savivaldybės Saugaus miesto departamento neveiklumas civilinės saugos srityje yra iš dalies nulemtas politinės valios stygiaus. Vilniaus m. vicemeras G. Paluckas teigė, kad ši problema naujai miesto valdžiai buvo naujiena, ir artimiausiu metu bus ieškoma sprendimų infrastruktūros problemoms išspręsti.

Antrinė problema – neaiškiai apibrėžta veiksmų seka aptikus pavojingas ir (arba) įtarimų keliančias medžiagas. Savivaldybė neskiria jokių planinių finansinių išteklių tokioms medžiagoms transportuoti ir naikinti. Vilniaus m. savivaldybės atstovų teigimu, įvykio DELFI redakcijoje metu VAPGV pabrėžė esanti atsakinga tik už medžiagos izoliavimą saugiose talpyklose, o tolesni veiksmai (medžiagų transportavimas ir sunaikinimas) yra priskirtini savivaldybei. Savo ruožtu miesto administracijos atstovai teigia tokių situacijų metu negalintys imtis efektyvių veiksmų dėl neaiškiai apibrėžtos atsakomybių srities ir iš anksto tokiai veiklai nenumatytų išteklių.

Verta pažymėti, kad Vilniaus miesto savivaldybės Saugaus miesto departamentas skiria daug dėmesio objektų priežiūrai ir nuolatos atlieka išsamius padidintos rizikos objektų patikrinimus. Nepaisant aktyvaus šios funkcijos vykdymo, VAPGV nuosekliai pabrėžia PSS sutvarkymo, vykdomų mokymų, modernios slėptuvės įrengimo būtinybę bei poreikį atnaujinti ekstremalių situacijų valdymo planą, kuris nebeatitinka teisės aktų reikalavimų ir pasikeitusių saugumo realiųjų.

Vertinant Vilniaus miesto situaciją pažymėtina, kad yra atliktas KAS parinkimas ir ženklavimas. Dauguma pasirinktų pastatų – ugdymo įstaigos ir požeminės automobilių stovėjimo aikštelės. Šiuo aspektu kyla abejonių dėl pasirinktų objektų pritaikomumo ir dėl metodikų, taikytų parenkant pastatus, o ne atskiras patalpas juose. Apibendrinant situacija, įvertinant esamą PSS infrastruktūrą, problemų viešinimą ir norą bendradarbiauti sprendžiant iškilusias problemas, yra sudėtinga. Viena pagrindinių priemonių ieškant dialogo su miesto savivaldybės administracija yra visuomenės informuotumas ir aiškios pozicijos suformavimas, kad PSS yra savivaldybės

administruojama paslauga gyventojams, kurią savivaldos įstaigos yra įpareigos užtikrinti, taip prisidedamos prie gyventojų saugumo.

Kauno miesto savivaldybė

Kauno mieste susitikimų metu KAS ženklimas buvo nebaigtas, o KAS pasirinkimas sukėlė rimtų abejonių dėl jų pritaikomumo ekstremalių situacijų, ypač ginkluoto konflikto, metu. Per susitikimą Kauno m. savivaldybės Civilinės saugos skyriaus vadovas pripažino, kad KAS sąrašas buvo sudarytas remiantis numatyta formule, bet neįvertinant pastatų atitikimo jų tiksliniam poreikiui ir ignoruojant esmines įstatyme pateiktas rekomendacijas. Susitikimo su miesto vadovu ir administracijos atstovu metu buvo sutarta, kad sąrašas bus peržiūrėtas ir pateiktas tvirtinti kitame Ekstremalių situacijų komisijos posėdyje. Sąraše šiuo metu yra 275 pastatai. Praėjus daugiau nei dviem mėnesiams po šio pokalbio, sąrašas nebuvo pakoreguotas, įstatyme pateiktoms rekomendacijoms prieštaraujantys objektai nebuvo pašalinti.

PSS situacija Kauno mieste yra pakankamai gera – savivaldybėje patvirtintas ilgalaikis sistemos atnaujinimo planas. Šiuo metu Kauno mieste yra 83 veikiančios sirenos: maždaug trečdalis jų valdomos radijo bangomis, likusios įjungiamos iš slėptuvės laidiniu mechanizmu. Susitikimo metu sutarus dėl statiško PSS žemėlapių parengimo, savivaldybė jį sukūrė ir pateikė po dviejų savaitių¹. Taip pat miesto atstovai atsižvelgė į rekomendacijas suteikti civilinei saugai atskirą nuorodą bendrajame Kauno m. savivaldybės puslapyje ir tai įgyvendino, kartu sukurdami žemėlapius.

Slėptuvė Kauno mieste yra patenkinamos būklės, tačiau joje nėra laikoma jokių maisto ir vaistų atsargų, trūksta modernių komunikacijos ryšių. Savivaldybės atstovai pažadėjo pateikti prašymą Ekstremalių situacijų komisijai dėl papildomų lėšų skyrimo slėptuvės aprūpinimui būtinosiomis maisto ir vaistų atsargomis.

Savivaldybės atstovai išreiškė kritiką esamai VPGT mokymų sistemai ir jos aktualumui. Viena iš esminių pastabų – pasenusi informacija ir jos pateikimo būdai. Be to, buvo išsakyti pastebėjimai dėl daug laiko atimančių funkcinių susirašinėjimų derinant ataskaitas ir kitus dokumentus, kuriuos savivaldybės atstovai įvertino kaip perteklinius ir nesukuriančius aiškios pridėtinės vertės.

Apibendrinant Kauno miesto situaciją, galime identifikuoti, kad, nepaisant vėluojančio KAS ženklimo, infrastruktūros būklė yra patenkinama. Nerimą kelia KAS pastatų parinkimas, kuris atliktas neatsižvelgiant į pastatų konstrukcijos ypatybes bei kitas esmines įstatyme išdėstytas rekomendacijas. Šiuo metu savivaldybės naudojamų sirenų būklė yra patenkinama, tačiau jos neatitinka šiuolaikinių reikalavimų, jų priežiūros kaštai neefektyvūs, o visai sistemai būtinas atnaujinimas.

Klaipėdos miesto savivaldybė

Klaipėdos mieste KAS ženklimas atliktas nepriekaištingai. Savivaldybės administracija savo iniciatyva yra parengusi statišką žemėlapių, kurį galima rasti savivaldybės puslapyje. Visgi KAS konceptas nėra aiškiai pristatytas visuomenei, žemėlapių būtina viešinti plačiau. Susitikimai parodė, kad apie tokio žemėlapių egzistavimą nėra informuoti net miesto savivaldybės tarybos atstovai, kurie galėtų tapti puikiu komunikacijos kanalu. Susitikimai su miesto bendruomene parodė, kad yra akivaizdus gyventojų interesas žinoti daugiau apie esamą infrastruktūrą bei veiksmus, kuriuos galėtų ir turėtų atlikti patys gyventojai.

---

¹ <http://www.kaunas.lt/index.php?2166093725>

Savivaldybės atstovai išsakė nusiskundimus dėl civilinės saugos sistemos finansavimo mechanizmų, panaikinančių galimybę Klaipėdos m. savivaldybėje turėti atskirą Civilinės saugos skyrių. Tokio skyriaus Klaipėdos savivaldybėje nebėra jau kelerius metus, o darbus koordinuoja trys tarnautojai, iš kurių vienas yra skirtas motyvuojant dideliu pavojingų objektų skaičiumi Klaipėdoje. Savivaldybės atstovų teigimu, kurortinėse teritorijose ir Klaipėdos mieste 200 tūkst. nuolatinį gyventojų kriterijus neatitinka tikrųjų poreikių, o dabartinė metodika ignoruoja didelį gyventojų pagausėjimą vasaros sezonu bei neatitinka mieste kasdien dirbančių ir besimokančių gyventojų skaičiaus.

PSS būklė Klaipėdos mieste yra sąlyginai gera – įrengtos ir veikiančios 48 sirenos, iš kurių 12 priklauso Klaipėdos miesto savivaldybei. Jos visos yra atnaujinamos ir iki 2017 m. pabaigos bus valdomos radijo bangomis. Nevalstybinių objektų pavaldume esančių sirenų būklė vertintina gerai – daugelis įmonių ėmėsi iniciatyvos atnaujinti turimas sirenas ir aktyviai bendradarbiauja su miesto savivaldybės atstovais plėtojant šią infrastruktūrą.

Slėptuvės – apsaugoto koordinacinio centro – situacija Klaipėdoje yra kritinė. Savivaldybės atstovų teigimu, renovacijai reikėtų mažiausiai 300 tūkst. Eur. Šiuo metu tokio koordinacinio centro susirinkimo ir darbo vieta numatyta Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos salėje, kuri neatitinka paprasčiausių saugumo kriterijų. Toks pasirinkimas būtų ypač netinkamas esant žmonių sukeltiems neramumams ar kariniams veiksams. Verta pažymėti, kad Klaipėdos mieste įsikūrusi AB „Klaipėdos nafta“ turi tinkamą apsaugotą infrastruktūrą, tad, esant slėptuvės poreikiui, siūlytina ieškoti susitarimų su šia ar kitomis įmonėmis bei numatyti saugią vietą koordinaciniam centrui įkurti įmonėms priklausančiose saugiose patalpose. Dabartinė teisinė bazė leidžia tokius susitarimus, tad tereikia aiškiai suformuluoto nutarimo apie tokių slėptuvių poreikį didžiuosiuose miestuose.

Savivaldybė atkreipė dėmesį, kad VPGT rengiami mokymai ir kursai dažnai stokoja praktinio pritaikomumo, o pateikiama informacija ir jos forma neretai neatitinka šiandienos iššūkių. Pažymėtina, kad, kaip ir Klaipėdoje, daugelio savivaldybių atstovai patvirtino kokybės stygių VPGT rengiamuose kursuose, akcentuodami jų nepatrauklumą ir neefektyvų laiko panaudojimą. Taip pat savivaldybės darbuotojai nurodė civilinės saugos mokymus savivaldybėse, kuriuos kuruoja patys už ekstremalių situacijų valdymą atsakingi pareigūnai. Dažnai tai nulemia miesto vadovų nusišalinimą nuo pavaldinių organizuojamų mokymų ir pratybų, o ir patys operacijų valdymo centro vadovai nepatikrina savo galimybių tinkamai reaguoti į kylančias problemas. Atkreiptinas dėmesys, kad savivaldybės atstovai išreiškė kritiką PAGD reikalaujamos ataskaitoms, kurios dažnai laikomos perteklinėmis, jose nėra aiškios nusistovėjusios formos bei trūksta koreliacijos tarp išduodamo klausimyno ir jų pagrindu daromų išvadų. Kaip vieną esminių Klaipėdos miesto savivaldybės pasiūlymų išskiriame kvietimą įstatymiškai reglamentuoti civilinės saugos reikalavimus naujai statomiems gyvenamiesiems kvartalams, kurių projektinėse išlaidose investicijos į PSS įdiegimą sudarytų labai nedidelį procentinį padidėjimą.

Klaipėdoje matomas akivaizdus susirūpinimas civiline sauga, kuris yra nulemtas tiek strateginės miesto reikšmės, tiek pavojingų objektų, išsidėsčiusių visame Klaipėdos mieste, gausos. Visgi nerimą kelia tai, kad nėra slėptuvės ir neapibrėžta miesto vadovų pozicija šiuo klausimu.

Palangos miesto savivaldybė

Pagrindinė savivaldybės problema – neįvertintos rizikos dėl atvykstančių turistų srauto vasaros sezono metu. Šiuo metu esančiomis formulėmis, pagal kurias apskaičiuojamas KAS poreikis, neįtraukiami miesto svečiai, turistai ar laikinai apsistojusieji. Palangos m. savivaldybė nelaimės atveju kolektyvinės apsaugos statiniuose galėtų sutalpinti tik iki 5 tūkst. gyventojų, o pasirengimo esant padidėjusiam žmonių srautui vasaros savaitgaliais (iki 500 tūkst. žmonių)

nėra. Visgi, atsiradus kurortinėms teritorijoms taikomiems specifiniams reikalavimams, Palangos mieste KAS funkcijoms pritaikomų pastatų rezervas dar nėra išnaudotas ir jų sąrašas galėtų būti praplėstas. Pažymėtina, kad KAS neženklinti. Savivaldybės specialistų teigimu, statiniai buvo paženklinėti 2013 metais, bet, apsilankymo metu apžiūrėjus viešai pateiktame KAS sąrašė nurodytus pastatus, nė vienas iš jų neturėjo kolektyvinės apsaugos ženklo.

PSS būklė Palangoje yra gera, sirenų aprėptis dengia visą miestą, artimiausiuose planuose numatyta visų sirenų modernizacija, diegiant naujo modelio PSS. Susitikimo metu sutarta, kad savivaldybė sužymės pastatus ir sukurs PSS bei KAS žemėlapius. Visgi dera atkreipti dėmesį į tai, kad Palangos savivaldybės administracijos atstovai nemato poreikio miestui turėti išskirtinį statusą civilinės saugos sistemoje. Akivaizdu, kad padidinus reikalavimus kurortinėms savivaldybėms parenkant KAS, tai sukeltų papildomų rūpesčių šių savivaldybių atstovams. Tačiau vasaros sezono metu taikyti reikalavimus, tiesiogiai priklausomus tik nuo nuolatinių gyventojų skaičiaus, netinkama dėl miesto gyventojų ir svečių saugumo interesų.

Kėdainių rajono savivaldybė

Kėdainių r. esantys KAS – nežymėti, jų sąrašas viešinamas gyventojams sudėtingai randamoje savivaldybės puslapio skiltyje. Savivaldybės administracijos specialistas, atsakingas už civilinę saugą, abejoja poreikiu viešinti ir žymėti pastatus dėl potencialios grėsmės ten atsidursiantiems asmenims. Verta atkreipti dėmesį, kad KAS koncepcija savivaldybės darbuotojams nėra visiškai aiški, trūksta konkrečių gairių, kokius dokumentus reikia pasirašyti su statinių valdytojais, kyla klausimų dėl koordinacinių grupių KAS viduje. Pažymėtina, kad dėl tokių gairių ir aiškių nurodymų neturėjimo atsiranda sąlygos, kai savivaldybių atstovai vienasmeniškai pateikia savą teisės aktų interpretaciją, kuri nebūtinai atitinka valstybės institucijų taikomą politiką.

PSS padengiamumas rajone – 68 %, mieste – 90 %. Sirenų modernizavimas yra numatytas poros metų perspektyvoje. Savivaldybė aktyviai bendradarbiauja su didžiausiu pramoniniu kompleksu rajone AB „Lifosa“ ir derina sistemos modernizavimo planus. Kol kas nėra techninių galimybių įjungti PSS iš karto, vos atsiradus grėsmėi. Tai taptų ypač sudėtinga, jei nelaimė įvyktų ne darbo valandomis. Visgi dera pažymėti, kad garsinių sirenų įjungimas Kėdainių r. savivaldybėje vyktų efektyviau nei kituose miestuose, mat tai atliktų budintys savivaldybės apsaugos darbuotojai pagal mero, administracijos direktoriaus ar jo pavaduotojų nurodymą.

Savivaldybėje šiuo metu nėra kompiuterinės įrangos, kuri galėtų siųsti GPIS pranešimus, o AB „Lifosa“ neturi teisės siųsti GPIS pranešimų, nors pagrindinė cheminės taršos rizika Kėdainiuose yra tiesiogiai susijusi su AB „Lifosa“ veikla, o pati įmonė turi nuolatos budinčius darbo saugos specialistus. Pabrėžtina, kad leidimo siųsti GPIS pranešimus suteikimas tokiems pavojingiems objektams galėtų labai padidinti galimybę laiku sulaukti reakcijos į kritinę situaciją. Šiuo metu įmonės nepasiruošusios efektyviai reaguoti į kilusią situaciją, ypač jei tai nutiktų savivaldybės nedarbo valandomis. Savivaldybės atstovų teigimu, itin svarbu, kad gyventojai būtų perspėjami iškart įvykus nelaimėi. Remiantis specialistų skaičiavimais, optimalu būtų informuoti aplinkinius gyventojus 5–10 minučių tikslumu, deja, esant dabartiniam reglamentavimui, pasiekti, kad gyventojai būtų taip greitai įspėti, neįmanoma.

Susitikimo metu miesto politinė vadovybė įpareigojo administraciją sukurti PSS ir KAS žemėlapius bei suženklinti KAS teisės aktų numatyta tvarka. Praėjus daugiau nei dviem mėnesiams nuo susitikimo savivaldybės tinklalapyje nėra pateiktų žemėlapių.

Jonavos rajono savivaldybė

KAS Jonavoje, kaip ir Kėdainiuose, nesuženklinti, sąrašė nurodyti adresai be pastato paskirties ir pavadinimo patikslinimo. Tai savaime nulemia menką gyventojų informuotumą apie esamą

civilinės saugos infrastruktūrą ir gyventojams gerokai apsunkintų artimiausio KAS suradimą nelaimės atveju.

PSS Jonavoje dengia visą miestą, po sireną galima rasti kiekvienos kaimiškosios seniūnijos centre. Savivaldybės padengtumai yra vienas iš geriausių Lietuvoje. Skirtos lėšos PSS modernizacijai, ji yra vykdoma, bet sistemos (tiek senų, tiek naujų sirenų) priežiūrai lėšų buvo skirta mažiau nei planuota. Savivaldybės specialistų teigimu, dėl to vėluos sistemos atnaujinimo eiga. Visgi, nepaisant didelio teritorinio padengtumai, kyla daug diskusijų dėl PSS panaudojimo ekstremalios situacijos atveju ir aiškaus atsakomybės sričių apibrėžimo. Savivaldybės atstovai pripažįsta, kad, nelaimėi atsitikus nedarbo valandomis, reagavimas į situaciją būtų vangus ir sunkiai koordinuojamas – kyla ginčai dėl darbuotojų nuolatinio budėjimo bei papildomų lėšų darbo užmokesčiui skyrimo. Dėl šiandienų numatytų procedūrų pasunkėtų gyventojų perspėjimas ir nelaimės atveju tai galėtų lemti didesnę žalą.

Savivaldybės atstovų teigimu, slėptuvė Jonavos mieste yra parengta, aprūpinama maistu ir aktyviai naudojama karinių pratybų metu. Tačiau trūksta modernių komunikacijos priemonių. Anksčiau vyko derybos tarp administracijos specialistų ir miesto politinės vadovybės dėl slėptuvės likvidavimo arba privatizavimo, bet slėptuvė buvo išlaikyta ir šiuo metu yra parengta koordinacinio centro funkcijoms vykdyti ištikus ekstremaliai situacijai.

Savivaldybės akcentuota tokia problema: administracija pati sau organizuoja mokymus, kurie dėl šios priežasties nėra tokie kokybiški, kokių tikisi savivaldybės atstovai. Dėl šių aplinkybių savivaldybės administracijos vadovybė neturi motyvacijos skirti laiko mokymams, juose dažnai nedalyvauja nei miesto vadovai, nei savivaldybės departamentų vadovai, o savivaldybės vadovybės pasirengimas ekstremalioms situacijoms laikytinas abejotinu. Be to, savivaldybės atstovai skundžiasi, kad vienas už civilinę saugą atsakingas asmuo sunkiai susidoroja su keliamais iššūkiais Jonavos mieste. Miesto atstovų teigimu, tai lemia prevencijai ir mokymams skiriamo dėmesio sumažinimą.

Jonavos rajono savivaldybėje infrastruktūros klausimai yra sąlyginai gerai išspręsti, tačiau labai daug įtakos turi žmogiškasis faktorius. Šioje savivaldybėje daugiausia nusiskundimų ir prieštaravimų buvo matoma nesutarime dėl civilinės saugos sistemos priežiūros ir stebėsenos ne darbo metu bei procedūrinių sprendimų informuojant gyventojus apie galimą pavojų.

Šalčininkų rajono savivaldybė

Šalčininkų savivaldybės pasirengimas ekstremalioms situacijoms, palyginti su kitomis savivaldybėmis, gali būti vertinamas pozityviai. KAS sužymėti ir sąrašas yra viešai pateiktas savivaldybės interneto svetainėje. Pastatų parinkimas ir informavimas išsiskiria savo nuodugnumu iš kitų savivaldybių sąrašų. Šios savivaldybės atstovai kreipia dėmesį į atskirų patalpų parinkimą, galimą jų pritaikomumą visam ekstremalių situacijų spektrui, taip atsižvelgdami į valstybines rekomendacijas. Savivaldybės specialistų teigimu, gyventojams viešai pateikiami KAS ir PSS aprėpties žemėlapiai būtų taikytina priemonė informuojant gyventojus apie esamą infrastruktūrą.

PSS būklė gera – įrengtos 6 centralizuotai valdomos sirenos. Jos dengia visą Šalčininkų miestą ir pagrindinius centrus rajone. Visgi yra akivaizdus poreikis modernizuoti sirenas diegiant akustinius modelius, kurie padėtų efektyviai perteikti būtinąją skubią informaciją lietuviškai sunkiau kalbantiems kaimiškų vietovių gyventojams.

Civilinė sauga užsienio valstybėse

Gyventojų garsinės perspėjimo sistemos užsienyje

Užsienyje gyventojų perspėjimo sistemų padengtumai ir jų patikrinimo dažnis svyruoja priklausomai nuo regiono specifikos ir kitų veiksnių. Lietuvoje, palyginti su kitomis Vakarų valstybėmis, PSS garsiniai patikrinimai atliekami nepakankamai sistemingai datų pasirinkimo aspektu, o pasirinktas modelis – tikrinti gana retai. Kaip pavyzdį galime pateikti Nyderlandus, kur garsinių sirenų patikrinimai vykdomi kiekvieno mėnesio pirmą pirmadienį numatytu laiku. GPIS sistema Lietuvoje tikrinama panašiu principu – pirmą mėnesio šeštadienį, o garsinės sirenos girdimuoju režimu Lietuvoje tikrinamos tik du kartus. Verta pažymėti, kad Lietuvos pasirinktas GPIS tikrinimas yra skirtas gyventojų įgūdžių (pratimo) ugdymui, o PSS patikrinimo datos skirtingais metais gali skirtis, gyventojams nėra suteikta teisė tam tikru įprastu metu „nereaguoti“ į sirenų kaukimą.

Tarptautinėje praktikoje randami keli garsinio patikrinimo datų pasirinkimo pagrindimo lygmenys: **funkcinis patikrinimas** (Lietuva, Šveicarija, Belgija), **dažnas / gyventojų parengtumo** (Nyderlandai, Prancūzija, JAV (Ilijonaus valstija) ir **atmintinų dienų minėjimas** (Lenkija, Izraelis, Kinija).

Funkcinis patikrinimas yra skirtas sistemos veikimui patikrinti, išsiaiškinti sklindančio garso nuotolį ir iš dalies supažindinti gyventojus su esama sirenų infrastruktūra, kurios reikėtų pavojaus metu (toks patikrinimas atliekamas kasmet bent kartą). Lietuvos atveju šiuo metodu siūloma gyventojams, išgirdus sirenų kauksmą, įsijungti nacionalinį transliuotoją, kuris pateiktų tolesnę informaciją. **Silpnybė:** neturint aiškiai numatyto ir įprasto grafiko, tikimasi, kad gyventojai kaskart imsis privalomų veiksmų. Visgi padidėja rizika, kad gyventojai realų pavojaus signalą palaikys patikrinimu, o jų reagavimas taps pavėluotas.

Dažnas / gyventojų parengtumo patikrinimas (kas mėnesį arba bent 4 kartus per metus) yra skirtas ne tik sistemų veikimui išbandyti ir įsitikinti, kad visi gyventojai gali girdėti pavojaus signalus, bet ir įteisinti aiškias datas bei laiką, kuomet gyventojai gali toliau tęsti savo darbus. Akivaizdu, kad šio modelio pasirinkimas reikalauja aktyvių pastangų tiek ugdant gyventojus, tiek suteikiant jiems aiškia informaciją apie būtinuosius pirminius žingsnius tikros ekstremalios situacijos atveju. Tikro pavojaus metu tikimasi, kad gyventojai ramiai reaguos į signalą ir nepuls į paniką, o elgsis pagal aiškias iš anksto pateiktas instrukcijas. Reikia pažymėti, kad tokio tipo perspėjimo sistemų patikrinimas galimas numačius reguliarias patikrinimo datas ir laiką, kurie yra stabilūs daugelį metų iš eilės. Ši praktika skirta civilinės saugos, kaip nuolatinio gyventojų pasirengimo kultūros, formavimui. Taip pat tai gali pozityviai paveikti didesnę teritorinį padengiamumą, kuris natūraliai būtų paskatintas gyventojų supratimo ir informuotumo dėl nepakankamos PSS infrastruktūros jų gyvenamosiose / darbo teritorijose. Reikia pažymėti, kad toks patikrinimo metodas sukurtų bent keletą papildomų progų valstybės institucijoms paskleisti informaciją apie gyventojų pasirengimo būtinybę ir civilinę saugą, kaip vieną iš esminių valstybės teikiamų paslaugų. **Silpnybė:** toks pakeitimas reikalauja papildomo viešinimo, o pačiam įgūdžio ugdymui reikia bent kelerius metų nesikeičiančios datų parinkimo strategijos.

Atmintinų dienų minėjimo patikrinimas pasirenkamas dėl keleto pagrindinių priežasčių. Taip simboliškai prisimenamos ir pagerbiamos istorinių tragedijų aukos, o gyventojams primenama apie egzistuojančias grėsmes. Praktinė tokio pasirinkimo prasmė yra iš dalies atitinkanti *dažno / gyventojų parengtumo* patikrinimų metodiką. Visgi atmintinų dienų minėjimo pasirinkimas leidžia gyventojams lengviau įsiminti patikrinimo dienas. Gyventojai, žinodami aiškia sirenų patikrinimo dieną ir laiką, nejaučia streso ar netikrumo jausmo. Negirdėdami šio signalo arba negaudami

kito pranešimo, gyventojai gali kreiptis į savivaldos institucijas, prašydami užtikrinti šios paslaugos teikimą. Išgirdus perspėjimo signalą ne įprastinėmis patikrinimo dienomis, galima tikėtis efektyvesnės reakcijos ir mažiau abejonių dėl galimo eilinio profilaktinio patikrinimo. **Silpnybė:** gyventojų reakcijos į sirenų kauksmą istoriškai jautriomis datomis galėtų būti nevienareikšmiškos.

PSS garsinių patikrinimų periodiškumas užsienio valstybėse

Valstybė	Perspėjimo tipas	Dažnis	Laikas
Olandija	Visuotinis	Kas mėnesį	Pirmas pirmadienis, 12:00
Jungtinė Karalystė	Lokalinis / Visuotinis	Kas savaitę / Kasmet	Nėra vienos sistemos
Šveicarija	Visuotinis	Kasmet	Pirmas vasario trečiadienis 13:30
Švedija	Visuotinis	4 kartus per metus	Pirmas pirmadienis kovo, birželio, rugsėjo ir gruodžio mėn. 15:00
Norvegija	Visuotinis	2 kartus per metus	Antras trečiadienis sausio ir birželio mėn. 12:00. Sausio mėn. – kritinės žinutės testas, o birželio mėn. – pavojaus signalo
Prancūzija	Visuotinis	Kas mėnesį	Pirmas trečiadienis 12:00
Belgija	Visuotinis	3 kartus per metus	Pirmas trimestro ketvirtadienis
Lenkija	44 miestai	1 kartą per metus	Rugpjūčio 1 d. 17:00
Ilinojus, JAV	Visuotinis	Kas mėnesį	Pirmas antradienis 10:00
Izraelis	Visuotinis / Raudonosios sirenos prie Gazos ruožo	3 kartus per metus	Holokausto dieną ir Atminimo dienomis. Raudonosios sirenos – tik realaus pavojaus atveju
Kinija	Visuotinis	Kasmet	Gruodžio 13 d. 10:00. (Nankino žudynių minėjimas)

PSS padengimo žemėlapiai

Savivaldybės žemėlapiai padėtų gyventojams atsirinkti, kokio signalo jie gali tikėtis pavojaus ar nelaimės atveju. Lietuvoje esančios PSS padengiamumas nesiekia kai kurių Vakarų Europos

valstybių vidurkio (Šveicarijoje – 99 %, Nyderlanduose – 90 %), todėl privalu gyventojus tinkamai informuoti, ar juos pasieks PSS skleidžiamas garsas. Gyventojai, pagal žemėlapią identifikavę, kad garsiniai signalai nepasiekia jų gyvenamosios ar darbo vietos, bus paskatinti:

- a) nusistatyti gyventojų perspėjimo ir informavimo sistemos (GPIS) veikimą savo mobiliuosiuose telefonuose ir tokiu būdu įgyti alternatyvią informavimo priemonę, kuri plačiai padengta 2G ir 3G mobiliuosiuose tinkluose;
- b) kreiptis į savivaldos institucijas su prašymais pasirūpinti PSS plėtra jų gyvenamosiose teritorijose.

Žemėlapis taip pat prisidėtų prie savivaldybių veiklos, susijusios su civiline sauga, viešinimo. Tai leistų visuomenei, taip pat ir kontrolės institucijoms, stebėti PSS būseną ir galimybes informuoti regionų gyventojus ekstremalių situacijų atveju. Dėl padidėjusios vaizdinės informacijos prieinamumo žiniasklaidai savivaldybės būtų neišvengiamai priverstos tobulinti PSS ir siekti didesnio efektyvumo bei skaidrumo civilinės saugos srityje. JAV atskirų valstijų administracijos viešina PSS žemėlapius, o sirenų modeliai bei išdėstymas yra viešai gyventojams prieinama informacija².

Maisto sąrašų ir pasirengimo planų praktika užsienyje

Geriausios valstybinės praktikos yra JAV, kur itin daug dėmesio skiriama natūralių veiksmų sukeliams situacijoms spręsti ir galimos žalos užkardymui dar prieš įvykstant tokioms situacijoms. Verta atkreipti dėmesį į JAV agentūros FEMA gerąsias praktikas, kurios atspindi bene labiausiai išvystytas grėsmių užkardymo ir žalos sumažinimo metodikas.

Jungtinės Amerikos Valstijos

JAV Federalinės ekstremalių situacijų valdymo agentūros (FEMA) platinamuose trijų dalių lankstinukuose³ yra nurodytos pagrindinės maisto ir ne maisto produktų atsargos, kurių reikėtų trijų kritinių dienų periodui (kol valstybinės institucijos susigrąžins visišką situacijos kontrolę arba sulauks tarptautinės pagalbos). Esminė rekomenduojamų atsargų dalis – vanduo (galonas (3,78 litro) vandens žmogui kiekvienai dienai). Tikslus rekomenduojamų maisto produktų sąrašas nėra sudarytas, bet paminimos kitos atsargos, kurios ne visada būna gyventojų namuose: pvz., nešiojamasis radijo aparatas su papildomomis baterijomis, pagalbos švilpukas, apsauginės veido kaukės, higienos reikmenys ir pan.

Naujoji Zelandija

Naujosios Zelandijos civilinės saugos ir krizių valdymo ministerija platina vieno lapo leidinį, skatinantį gyventojus sudaryti tris skirtingus atsargų rinkinius⁴. *Pirmasis rinkinys* yra ne maisto produktų sąrašas, skirtas išgyvenimui ekstremaliose situacijose, *antrasis rinkinys* – maisto sąrašas trijų dienų laikotarpiui, *trečiasis rinkinys* – evakavimo rinkinys, skirtas pirminiams poreikiams įvykus nelaimei.

Pirmajame rinkinyje – daiktai, kurių reikia norint išgyventi nejudant iš namų. Į sąrašą įtraukta radijo imtuvas, kišeninis žibintuvėlis, maisto atsargos, patalynė / miegmaišis, apsauginės veido kaukės, pirmosios pagalbos rinkinys, neperšlampami rūbai, patvarūs batai ir (esant poreikiui) gyvūnų maistas.

² [Iliojaus sirenų žemėlapis](#); [Los Andželo sirenų žemėlapis](#); [Pensilvanijos sirenų žemėlapis](#); [Ohajo sirenų žemėlapis](#)

³ FEMA lankstinukas

⁴ [Naujosios zelandijos leidinys](#)

Antrajame rinkinyje nurodyta turėti negendančių maisto produktų, vandens (bent 3 litrus žmogui parai), (esant poreikiui) maisto kūdikiams, skardinių atidarytuvą, dujinį arba anglies maisto gaminimo rinkinį. Taip pat pateikta trumpa instrukcija, kaip paruošti vandenį ilgalaikiam saugojimui.

Trečiajame rinkinyje pateiktas daiktų sąrašas, skirtas gyventojų evakavimui. Dauguma produktų sutampa su pirmuoju rinkiniu, bet gyventojams primenama, kad trečiasis rinkinys turi būti sukomplektuotas ir visada paruoštas viename krepšyje. Trečiajame sąraše papildomai nurodyta turėti asmens turimų dokumentų kopijas, originalius asmens tapatybės dokumentus ir šeimos narių nuotraukas, kurios būtų naudingos ieškant artimųjų.

Taip pat pateikiamas nelaimės valdymo plano šablonas, skirtas namų ūkiams. Šablone, aptarus su šeima, surašomi kiekvieno jos nario telefono numeriai, šeimos susitikimo vieta, jei neveiktų telefoninis ryšys, radijo stoties, kurią privalu įsijungti nelaimės atveju, dažnis, draugų / pažįstamų kontaktai bei data, iki kurios reikia atnaujinti atsargų rinkinius. Šablone taip pat yra numatyta vieta įrašyti vietinio policijos komisariato, medicinos centro ir namų ūkį aptarnaujančių pagalbinių tarnybų numerius.

Komercinės / nevyriausybines iniciatyvos

Komerciniai ir nevyriausybiniai šaltiniai pateikia išsamesnius sąrašus ir netgi siūlo vartotojams jau sukomplektuotus rinkinius, skirtus išgyvenimui nuo 3 dienų iki 6 mėnesių^{5, 6, 7}. Pačiuoseiškamesniuose sąrašuose nurodyti tikslūs maisto produktų ir vaistinių preparatų pavadinimai bei kiekiai. Komercinių atsargų sąrašų egzistavimas įrodo, kad pilietiškai brandžiose ir socialiai atsakingose valstybėse yra tokių produktų paklausa, o ir gyventojų individuali iniciatyva, rūpinantis savo bei aplinkinių saugumu, yra svarbi gyvenimo bendruomenėje dalis. Išsamių sąrašų pateikimas valstybiniu lygmeniu galėtų išspręsti Lietuvoje egzistuojantį informacijos vakuumą, kurį užsienyje išsprendžia privatus verslas ir aktyvūs pilietinės visuomenės nariai. Taip pat tai prisidėtų prie pilietiškai aktyvios ir įsitraukusios visuomenės civilinės saugos kultūros ugdymo.

---

⁵ [EVAQ8 rinkiniai](#)

⁶ [NVO Raudonojo kryžiaus informacija](#)

⁷ [Visuomenininkų suformuotas sąrašas](#)

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Apibendrinus esamą civilinės saugos situaciją Lietuvoje bei galimą užsienio šalių gerųjų praktikų taikymą, darytinos išvados, kad:

1. Dabartinė PSS garsinio patikrinimo tvarka yra tobulintina. Siūlome numatyti aiškų patikrinimo grafiką, kuris būtų paremtas gyventojams lengvai įsimenama datos pasirinkimo schema. Įvertindami tai, kad kasmėnesinio patikrinimo įvedimas galėtų sukelti gyventojų nepasitenkinimą, siūlome įteisinti sezoninius PSS garsinius patikrinimus aiškiai numatytomis dienomis – kiekvieno sezono pirmosios savaitės antradienį. Nors pirmo pirmadienio schema gyventojams būtų lengviau įsimenama, tokiam siūlymui nepritaria PAGD – dėl periodinės spaudos nebuvimo sekmadieniais. Padažnęjus PSS garsiniam patikrinimui būtų sukurtos dvi papildomos galimybės nacionaliniais informacijos kanalais informuoti gyventojus apie civilinės saugos svarbą ir jų pareigą būti pasirengusiems. Tokiam patikrinimo tvarkos pakeitimui siūlome atnaujinti Pespėjimo sistemos priežiūros organizavimo tvarkos aprašo, patvirtinto Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2010 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1-192 „Dėl Pespėjimo sistemos priežiūros organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. [80-4203](#)), 21 punktą. Siūlome šį punktą išdėstyti taip:

*21. **Keturis kartus per metus, kovo, birželio, rugsėjo ir gruodžio mėn. pirmą antradienį, atliekamas PSS patikrinimas: jungiamos centralizuoto ir vietinio valdymo sirenos, o informacija gyventojams teikiama per Lietuvos nacionalinį radiją ir televiziją, kitus nacionalinių, regioninių ir vietinių programų transliuotojus. Šių patikrinimų metu gyventojai perspėjami ir informuojami taip pat ir trumpaisiais pranešimais per GPIS.***

2. Dabartinis reikalavimas informuoti gyventojus apie KAS yra įgyvendinamas laikantis minimalių standartų. Siūlome pateikti gyventojams išsamius KAS, esančių jų savivaldybėse, sąrašus, nurodant tikslias patalpas šiuose pastatuose bei trumpai informuojant apie egzistuojančias maitinimo ir sanitarines sąlygas. Be to, šiuos sąrašus siūlome papildomai pateikti suprantama ir vartotojui palankia forma – žemėlapyje. Atskiri savivaldybių žemėlapiai galėtų būti ir toliau naudojami savivaldybės tinklalapyje (žr. Klaipėdos pavyzdį), tačiau naujojoje pasirengimo ekstremalioms situacijoms svetainėje turėtų būti pateikti susisteminti ir vientisi visos Lietuvos žemėlapiai, nurodantys KAS infrastruktūrą.
3. PSS sistemos plėtros klausimas besiplečiančiuose miestų rajonuose dažnai yra laikomas antriniu klausimu, iš dalies tai nulemta pasenusios jau esamų sistemų būklės ir investicijų poreikio. Atkreipdami dėmesį į tai, kad PSS yra gyventojų perspėjimo ir informavimo infrastruktūros dalis, ir įvertindami, kad Aplinkos ministerija šiuo metu derina Savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymo naują redakciją, siūlome pateikti papildymą įstatymo projekte pateiktam 2 str. 6 p. ir išdėstyti jį taip:

*Savivaldybės infrastruktūra – socialinė infrastruktūra ir susisiekimo komunikacijos, **gyventojų perspėjimo infrastruktūra**, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, paviršinių nuotekų*

infrastruktūra, šilumos perdavimo tinklai, už kurių įrengimą, eksploatavimą pagal įstatymus yra atsakinga savivaldybė

Toks PSS infrastruktūros įtraukimas leistų užtikrinti ilgalaikę gyventojų informavimo sistemos plėtrą, atsižvelgiant į gyvenamųjų teritorijų pokyčius.

4. Atkreipdami dėmesį į tai, kad daugumoje kurortinių savivaldybių nuolatinių gyventojų skaičius yra nedidelis, pažymime, kad dabartiniame Vyriausybės 2010 m. gegužės 12 d. nutarime Nr. 529 esantys reikalavimai KAS apsaugomų gyventojų procentui neatitinka realaus šių savivaldybių poreikio. Siūlome numatyti papildomus reikalavimus kurortinėms teritorijoms, joms pritaikant papildomą koeficientą, padidinantį Vyriausybės 2010 m. gegužės 12 d. nutarimo 7 punkte esančioje formulėje numatytą KAS apsaugomų gyventojų procentą.
5. Dabartinių mokomųjų ir informavimo priemonių pasiekiamumas yra mažas. Siūlome pasitelkti naują ir unifikuotą civilinės saugos, kaip valstybinės paslaugos, informavimo kampaniją LT72. Šis terminas atspindėtų šių dienų realijas – pasiruošimą ekstremalioms situacijoms ir kiekvieno piliečio atsakomybę už savo saugumą pirmosiomis paromis po įvykusios nelaimės. Kampanijos pavadinimas susideda iš raidžių LT, žyminčių Lietuvą, ir skaičiaus 72, kuris simbolizuoja pirmąsias tris paras, per kurias gyventojai turi būti pasirengę pasirūpinti savimi ir artimaisiais, kol valstybinės struktūros perims visišką situacijos kontrolę. Šioje kampanijoje siūlome naudoti informacinius lapus, kuriuose nurodyta pagrindinė informacija, skirta gyventojų pasirengimui ekstremalioms situacijoms, bei naujo gyventojams skirto informacinio puslapio, koncepciją, kuriame vartotojai gautų informaciją apie būtinųjų atsargų kaupimą, evakavimą ir esamą civilinės saugos infrastruktūrą jų apylinkėse.
6. Susitikimai su savivaldybių atstovais parodė, kad gyventojų perspėjimas tiek GPIS, tiek PSS sistemomis ne darbo valandomis taptų komplikuotas. Daugelyje savivaldybių neišspręsti nuolatinio budėjimo klausimai, išlieka aktualūs procedūriniai klausimai, dėl kurių gali pasunkėti efektyvus gyventojų perspėjimas. Tai itin aktualu savivaldybėms, savo teritorijoje turinčioms I (svarstyta ir II) pavojingumo kategorijos objektus, kuriuose įvykusios nelaimės galėtų smarkiai paveikti gyventojų sveikatą ir kelti pavojų jų gyvybėms. Įvertindami esamą riziką, rekomenduojame suteikti GPIS pranešimo siuntimo teisę I pavojingumo kategorijos objektų valdytojams ar jų įgaliotiems asmenims, kurie, įvykus nelaimei, galėtų siųsti GPIS pranešimus į pavojaus zoną patenkantiems gyventojams nelaukdami savivaldybės darbuotojų reakcijos. Tai maksimaliai užtikrintų efektyvų pirminį gyventojų perspėjimą ir leistų greičiau sureaguoti į tokias nelaimes kaip chemijos pramonės objektų avarijos. Reikia pabrėžti, kad, savivaldybių atstovų teigimu, tokių avarijų atveju privalu informuoti gyventojus per 5–10 minučių. Šiam siūlymui įgyvendinti reikalinga įstatymo įgyvendinamojo teisės akto – PAGD direktoriaus 2001 m. gruodžio 5 d. įsakymo Nr. 1-342 „Dėl gyventojų perspėjimo ir informavimo informacinės sistemos nuostatų ir gyventojų perspėjimo ir informavimo informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ korekcija, išplečianti galimų GPIS naudotojų sąrašą, nurodytą šių nuostatų 4 punkte.